

Ja, det er faktisk helt okay at tale arabisk i dansktimen

Kan din elev urdu, tyrkisk eller et tredje sprog, så se det, og brug det som en ressource i undervisningen. For eleverne lærer mere, når de får lov at arbejde på deres stærkeste sprog, viser erfaringerne med *translanguaging* fra blandt andet Norge.

Af **Signe Tonsberg**

Alle dine elever i klassen kan dansk på forskellige niveauer. Nogle taler også arabisk derhjemme, én har måske en fransk mor, en anden kan flydende sønderjysk dialekt, og en tredje er opvokset med somali som sit stærkeste sprog. Men er det ikke lige meget, når undervisningen nu foregår på dansk? Faktisk ikke. Forskning viser, at det har store læringsfordele for eleverne, når deres lærer er interesseret i dem

og ved noget om, hvilke sprog de har med i rygsækken, og lader dem sætte alle deres sprog i spil.

Som vi skrev i seneste nummer af Gymnasieforskning, er det meget småt med dansk forskning i undervisning af tosprogede unge i gymnasiet og på ungdomsuddannelserne. Men otte timers kørsel nordpå i Norge bliver der forsket meget mere i feltet. Så dér kigger vi nu op.

ILLUSTRATION: ANGELINA BAMBINA/ISTOCK

Et broget sprogligt røntgenbillede

Joke Dewilde forsker i flersprogethed og er lektor ved Institut for læreruddannelse og skoleforskning på Universitetet i Oslo. Hun forklarer, at hvis man tager et sprogligt røntgenbillede af en gymnasieklasse i dag, er billedet langt mere sammensat end for fx 30 år siden. Dengang havde de fleste flersprogede elever to sprog – fx tyrkisk og dansk eller vietnamesisk og norsk.

"I dag har vi elever med en mangfoldighed af sprog. Der er mange, som kan flere sprog. En elev kommer måske fra Eritrea og kan tale, men ikke skrive tigrinya (sproget i Eritrea, red.). Til gengæld har hun boet tæt på grænsen til Sudan og har derfor også lært arabisk foruden noget engelsk og norsk," siger Joke Dewilde.

Det sammensatte sprogbillede hos mange af eleverne betyder, at man som lærer må tage udgangspunkt i den enkelte elev. Og det er præcis det, den pædagogiske tilgang *translanguaging* – eller *transspråking*, som nordmændene kalder det – handler om.

"Grundlæggende handler translanguaging om at bruge flere sprog samtidigt. Det er en ny måde at tænke flersproglighed på," forklarer Joke Dewilde og fortæller, at nyere forskning i flersproglighed viser, at det er en stor fordel at inddrage *alle* elevernes sprog i læreprocessen og ikke bare hovedsproget dansk eller norsk. Ofte er det en stor lettelse for eleverne at få grønt lys til at bruge deres andre sprog i undervisningen.

"Det er dårligt for selvfølelsen at sidde i et klasserum og ikke kunne give udtryk for, hvad man egentlig kan," siger hun.

Glem det med at tale perfekt dansk

Joke Dewilde har forsket i flersprogsområdet i mere end ti år. Hun ser et begyndende fokusskifte fra flersprogs-pædagogik til *translanguaging*.

"Når vi taler flersproglighed, er man optaget af sprogene som systemer og har fokus på grænser mellem sprogene: Det her er arabisk, og det her er dansk. Man har også fokuseret meget på, hvornår det passer at bruge det ene og det andet sprog. Et eksempel kunne være, at du taler arabisk derhjemme, dansk i skolen, og i engelsktimerne taler vi kun engelsk," forklarer hun.

Vis mig dine sprog

Øvelse: Lad eleverne tegne et sprogportræt

Et sprogportræt kan give både eleven selv og læreren et vigtigt indblik i og overblik over elevens sprog. Helt konkret tegner eleven en silhuet af et menneske. Derpå tegner eleven sine forskellige sprog ind forskellige steder på figuren. Nogle elever vil måske føle sig danske i hovedet, men kurdiske i hjertet. Nogle vil tegne arabisk ved ørerne, fordi de hører arabisk musik. Nogle har lært tysk i folkeskolen, og andre har måske gået til japansk på ungdomsskolen. Alt det bliver tegnet ind. Men det kan også være en bredere forståelse af sprog, forklarer Joke Dewilde. Nogle elever vil måske skrive, at de kan håndboldsprog, fordi det er en særlig måde, deres krop bevæger sig på, når de spiller håndbold. Andre vil føle, at de har et særligt matematisk sprog, og andre igen vil have både et rigsdansk sprog og en dialekt som fx sønderjysk, som de taler med deres bedsteforældre.

"Mange elever har måske en oplevelse af, at de kun må bruge dansk i skolen, hvis de vil være rigtig gode. Som lærer kan du bruge sprogportrættet til at vise, at alle sprog er en ressource."

Ideen kommer fra blandt andre Britta Busch og er blandt andet brugt af den danske forsker Line Daugaard.

Med *translanguaging* er man – som ordet antyder – derimod optaget af at krydse eller overskride grænsen mellem sprogene. Her er udgangspunktet eleven og elevens sproglige ressourcer og ikke sprog som systemer.

"Med translanguaging-pædagogik tager du udgangspunkt i eleven og ser på, hvilke ressourcer hun har i sit sproglige repertoire," siger Joke Dewilde.

Samisk og farsi usynligt i skolen

Netop det har forsker Ingrid Rodrick Beiler forsøgt at gøre i sin forskning. Hun er forsker og underviser kommende lærere på Oslo Metropolitan Universitet. I et forskningsprojekt har hun fire dage om ugen i

fire måneder fulgt engelskundervisningen i tre forskellige gymnasieklasser med samme lærer. Hun lavede både observationer, video- og lydoptagelser samt interviews med både lærere og elever. Formålet var at finde ud af, hvilken rolle flersproglighed og translanguaging spiller i undervisningen.

De tre engelskhold, Ingrid Rodrick Beiler fulgte, var meget forskellige: Det ene var et hold for særligt dygtige elever, det andet var en helt almindelig klasse, og det tredje hold bestod af elever med faglige udfordringer i engelsk, hvor flere kun havde været kort tid i Norge.

Men også i den fagligt dygtige af engelsk-klasseerne fandt forskeren ud af, at op mod halvdelen faktisk var vokset op med flere sprog. En elev havde samisk baggrund og havde talt samisk derhjemme, til hun var tre år, men havde så fået besked af børnehaven om at tale norsk derhjemme. En anden elev var vokset op med farsi derhjemme og havde fået at vide af forældrene, at hun ikke skulle tale farsi uden for hjemmet, fordi andre ville se ned på hende.

"Det er to eksempler på elever, som klarer sig godt i skolen, er flittige og opnår alt det, man kunne ønske sig, men samtidig har de fået besked på at lade en del af deres identitet blive hjemme," forklarer Ingrid Rodrick Beiler og påpeger, at flersprogligheden måske bliver særligt usynlig for elever, som klarer sig godt i skolen.

"Men det er jo ikke sådan, vi ønsker, at eleverne skal opleve det at gå i skole: At de ikke skal vise, hvem de er. Tværtimod," siger Ingrid Rodrick Beiler, der ser et modsætningsforhold mellem elevernes flersproglige identitet på den ene side og så, at undervisningen kun forholder sig til sprogene norsk og engelsk. På den måde går man glip af den ressource, som elevernes interkulturelle kompetencer og mange sprog kan være i undervisningen.

Myten om, at dansk giver bedre dansk

Ifølge forskerkollegaen Joke Dewilde er der nogle sejlivede myter knyttet til flersprogede børn og unges læring. Man har i mange år ment, at hvis man holdt sprogene adskilt, så børn og unge for eksempel kun talte norsk eller dansk i skolen, så ville de lære sproget hurtigere.

”Giv eleverne mulighed for at skrive på et sprog, som de mestrer. På den måde får eleven mulighed for at vise dig som lærer, at ’jeg er en dygtig person, selvom jeg ikke er lige så god til det her sprog som dig.’”

Ingrid Rodrick Beiler

”Den største myte er, at jo mere dansk eller norsk vi hælder på børn og unge, jo hurtigere og bedre lærer de sproget. For vi ved i dag, at sådan er det ikke,” siger Joke Dewilde.

En anden myte er, at man som engelsklærer kun skal tale engelsk i timerne, tysklæreren skal udelukkende tale tysk, og dansklæreren kun dansk. For i virkeligheden skal man bruge de sprog, der virker.

”Jeg har observeret klasser, hvor norsklæreren forsøger at forklare et begreb på norsk i 20 minutter og så til sidst siger udtrykket på engelsk, hvorefter eleverne siger ’Nååårh, det kunne du bare have sagt!’,” fortæller Joke Dewilde.

At tale arabisk for at lære engelsk

I sit forskningsprojekt så Ingrid Rodrick Beiler, at når læreren underviste den fagligt svageste klasse i engelsk, gav han i højere grad eleverne lov til at tale både norsk og deres eget stærke sprog i de forskellige øvelser og dialoger. I den fagligt stærke klasse havde læreren andre og højere forventninger til eleverne og slog ret hårdt ned på elever, som brugte norske ord, når de skulle forklare noget.

”Det er vigtigt at huske, at en elev, som bruger norsk eller dansk til at lære engelsk, gør det samme som en elev, der inddrager sit tyrkiske eller arabiske for at lære norsk eller dansk. Men i praksis ser vi jo ikke sådan på det. Her bliver det, at man bruger sit minoritetssprog ofte mistænkeliggjort.”

Ingrid Rodrick Beiler håber, at hendes konklusioner vil være med til at blødgøre grænserne mellem sprogene i skolen.

”Vi kan med fordel have en større anerkendelse af, at det at bruge flere sprog er en

Når teksten er på elevens eget sprog

Joke Dewilde er leder af Mi Lenga-projektet, hvor lærerstuderende skriver masterprojekter med fokus på flersproglighed. I et af projekterne prøvede en samfundsfagslærer elevernes forståelse af en tekst af, når de fik den på henholdsvis deres første sprog og på norsk. Først fik eleverne teksten på norsk. Derefter fik de en oversat udgave på deres første sprog, som var henholdsvis urdu, tigrinya (det officielle sprog i Eritrea og dele af Etiopien, red.), arabisk og dari.

”Alle fire elever sagde, at de foretrak at få *hele* teksten på både norsk og deres andet sprog fremfor at få en ord- eller gloseliste. For alle fire havde udviklet sproglige strategier, hvor de sammenlignede teksterne. For dem var det en hjælp at have hele teksten på begge sprog, fordi de jo skulle tale om teksten på norsk og ikke nødvendigvis kendte fagudtryk på deres andet sprog.”

I det lille forsøg fortalte eleverne først om teksten, da de havde læst den på norsk. Dernæst læste de den på deres stærke sprog og skulle tale om den igen. Og der var stor forskel mellem de to læsninger:

”Det var meget tydeligt, at eleverne kunne fortælle meget mere, når de også havde læst teksten på deres andet sprog. Når de havde læst teksten på deres stærkeste sprog, kom de fx med langt flere perspektiveringer, nuancer og refererede til deres egne erfaringer,” fortæller Joke Dewilde.

naturlig del af læreprocessen i fagene. Så måske er det ikke nødvendigt at rettesætte elever, hvis de taler andet end engelsk i engelsktimerne,” siger Ingrid Rodrick Beiler.

Den erkendelse er ny for mange sprog-lærere, som gennem mange års uddannelse har lært, at det er ønskeligt at have et klasserum, hvor alt foregår på det pågældende sprog.

”Det er først i løbet af de seneste syv år, at man i hvert fald blandt engelsklærere i Norge er begyndt at tale om det flersproglige klasserum og er begyndt at anerkende, at elevens andre sprog har en vigtig værdi og er en genvej til en mere effektiv måde at lære på,” siger Ingrid Rodrick Beiler.

Lad eleven vise, at hun er dygtig på sit sprog

Så hvad kan man som lærer gøre for at arbejde pædagogisk med afsæt i translanguaging? Først og fremmest kan læreren give sprogene fri og lade eleverne arbejde, skrive notater og skrive på det sprog, de er stærkest i, anbefaler Ingrid Rodrick Beiler:

”Giv eleverne mulighed for at skrive på et sprog, som de mestrer. På den måde får eleven mulighed for at vise dig som lærer, at ’jeg er en dygtig person, selvom jeg ikke er lige så god til det her sprog som dig.’”

Så måske skal en elev en gang imellem have lov at skrive en tekst på arabisk, som du som lærer så oversætter i Google Translate. Og så kan man tænke elevernes forskellige sproglige kompetencer ind i undervisningen. Der er jo en del tekster, som eksisterer på mange sprog. Det kunne fx være FN’s verdenserklæring om menneskerettighederne. En anden mulighed kunne være at lade eleverne sammenligne forskel-

lige landes mediedækning af en omdiskuteret international sag.

"I en diskussion om kildekritik er det en stor ressource, hvis man har elever i klassen, som kan læse andre sprog, fx russisk eller arabisk. De kan bidrage med noget unikt, fordi de kan læse artikler på de sprog og opsummere pointerne for klassen. På den måde har eleven pludselig ikke bare et minoritetssprog mere, men har et sprog, som er en ressource, der kan løfte undervisningen, og som hele klassen får glæde af," siger Ingrid Rodrick Beiler.

Læreren som detektiv

Hvis man som lærer vil i mål med en translanguaging-tilgang, må man også være detektiv på sine elevers sprog.

"Læreren skal opdage, hvordan eleverne bruger deres sprog," forklarer Joke Dewilde.

Hun oplever, at tilgangen kan være udfordrende for nogle og bliver ofte konfronteret med, at det er en umulig opgave, for læreren kan jo typisk ikke både dansk, arabisk, somali og spansk.

"Men det handler slet ikke om, at man skal kunne alle sprog i klasserummet. Det handler om at anerkende det, eleverne gør, og se, hvordan de bruger deres sprog. Så hvis du har en elev, som kan somali, så må du være nysgerrig på, hvordan den elev lærer, og overveje, hvordan du bedst kan støtte eleven. Du må finde ud af, hvordan eleverne lærer, og være nysgerrig, kreativ og se nye løsninger," siger Joke Dewilde.

Synet på elever med flere sprog ændrer sig

- Flersproglighed er et problem. Alle skal tale nationalsproget i skolen.
- Flersproglighed er en rettighed, som udvalgte minoritetsgrupper har tilkæmpet sig, så de fx skal have modersmålsundervisning.
- Flersproglighed ses som en ressource for alle elever, uanset hvilken gruppe de tilhører.

Sådan kommer du i gang med translanguaging i gymnasiet

- Vær detektiv på den enkelte elevs sproglige ressourcer. Lad dem eventuelt tegne eller skrive et sprogligt selvportræt. Se boksen 'Vis mig dine sprog'.
- Kig derefter på klassen som helhed og reflekter over, hvordan du kan organisere din undervisning, så eleverne bruger de sproglige ressourcer, de har, bedst muligt.
- Overvej fx, om eleverne skal have lov at skrive nogle af deres tekster eller læse på det sprog, de kender bedst.
- Hvis det er praktisk muligt, kan du sætte eleverne sammen i sproggrupper i klassen eller på tværs af klasser, så de kan tale med og have gruppearbejde med andre unge, som taler samme sprog.

Lær at elske Google Translate

Hun og Ingrid Rodrick Beiler er enige om, at arbejdet med translanguaging ikke er et sprogfags-fænomen. Det er en tilgang, der har en vigtig plads i alle gymnasiets fag.

"Det er nødvendigt at bygge på elevernes forhåndsviden i alle fag. Det er den måde, man kobler nye fagbegreber til det, eleverne allerede ved. Vi ved, at der er rigtig meget andet end majoritetssproget, som spiller ind på elevernes læring. Der skal konkrete, eksempler og billeder til for at skabe en god forståelse i fagene," siger Ingrid Rodrick Beiler.

Så arbejdet med translanguaging kræver, at man som lærer er åben for alle de forskellige strategier, som de flersprogede elever har til at bygge bro mellem deres sprog. Joke Dewilde siger:

"Som lærer må du klart signalere, at alle sprog er en ressource. Hvis eleverne fx vil bruge oversættelsesværktøjer eller Wikipedia, kan de gøre det. Eller måske har de brug for at diskutere på deres primære sprog i mindre grupper. Det har en stor betydning, at læreren signalerer, at vi er i skolen for at lære fag, og at han eller hun er

"For en del lærere er det fy-fy at bruge Google Translate. Men hvorfor egentlig, hvis det kan lette læringsprocessen for eleven? Man må lære elevernes ressourcer og strategier at kende. Ellers vil eleverne bare bruge deres strategier i skjul."

Joke Dewilde

Endnu mere om tosprogede gymnasieelever i næste nummer

- I seneste nummer konstaterede vi, at der findes meget lidt dansk forskning om tosprogede elever på de gymnasiale uddannelser. Derfor er vi gået på jagt efter udenlandsk forskning, der dykker ned i netop det emne. Det har denne gang ledt os til Norge. Kender du til spændende forskning om emnet, vil vi meget gerne have en mail om det. Skriv på: redaktionen@gymnasieforskning.dk

interesserede i elevernes sproglige erfaringer."

Mange lærere bryder sig konkret ikke om, at eleverne bruger Google Translate.

"For en del lærere er det fy-fy at bruge Google Translate. Men hvorfor egentlig, hvis det kan lette læringsprocessen for eleven? Man må lære elevernes ressourcer og strategier at kende. Ellers vil eleverne bare bruge deres strategier i skjul," siger Joke Dewilde.

"Nogle lærere vil sige, at de mister kontrollen. For hvis man fx introducerer et nyt tema og lader eleverne tale arabisk i gruppearbejdet, ved man ikke, om de taler om faget eller om shopping," siger hun og peger på, at det stiller krav til relationen mellem elev og lærer.

"Man må interessere sig for elevernes sprog, deres tidligere erfaringer, deres netværk, ungdomskultur og deres brug af apps og internet. Og det gør mange lærere jo heldigvis allerede," siger Joke Dewilde. ●

Joke Dewilde er ph.d. og lektor ved Institutt for Lærerutdanning og skoleforskning på Universitetet i Oslo. Joke Dewilde forsker i flersproglighed i uddannelse. Hun har forsket i flersprogede unges skrivning i og uden for klasserummet og står i spidsen for forsknings- og udviklingsprogrammet Mi Lenga, som har flersproglighed som omdrejningspunkt og uddanner ambitiøse kommende lærere både med og uden flersproglig baggrund til at blive eksperter i at bruge flersproglighed som en ressource i undervisningen.

Ingrid Rodrick Beiler er ph.d. i engelsk. Forsker og docent på OsloMet – Oslo Metropolitan Universitetet i Oslo på Fakultet for Lærerutdanning, hvor hun blandt andet forsker i flersproglighed i grundskolen og gymnasiet og underviser kommende engelsklærere.

Læs mere på Gymnasieforskning.dk

- 📄 Et sprogtypologisk blik på alverdens sprog: Karen Lund
- 📄 Gymnasiernes tiltag for tosprogede elever: Vicki Facius
- 📄 Når sprog sorterer i de gymnasiale uddannelser: Lars Ulriksen, Susanne Murning & Aase B. Ebbensgaard